

BR65
J4
F7
v.16

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

PRÆFATIO SANCTI HIERONYMI

IN

LIBRUM¹ PSALMORUM JUXTA HEBRAICAM VERITATEM.

EUSEBIUS HIERONYMUS SOPHRONIO SUO SALUTEM.

Scio¹ quosdam putare psalterium in quinque libros esse divisum², ut ubicumque apud Sep-

tuaginta interpretes scriptum est, γένηται, γένηται, id est, fiat, fiat, finis libri sit, pro quo in Hebræo

1. Hunc librum ad quatuor vetustissimos optimæque notæ codices miss. exegimus, quorum duo olim reginæ Suecorum numeris prænotantur II et 1286, tertius Vaticane ipsius bibliothecæ numerum obtinet 134; quartus, atque is demum reliquis fere præstantior, Cisterciensis est olim Nonantulani asceterii, nunc S. Crucis, in Jerusalem de Urbe sub num. 104. Sed quod hanc spectat ipsam Hieron. præfationem, sive epistolam ad Sophronium, alios præterea multos ex Italia bibliothecis in consilium adhibuimus.

2. Aliam in librum psalmodum præfationem substituit scriptores canonis Hebræica veritatis; nam cum seiront hos psalmos ex Hebræo Latine conversos esse ab Hieronymo, hujus quoque editionis genuinum eum putarunt prologum, in quo initium istud est: *In Hebræo libro psalmodum, etc.* Quod opus spurium ac omnino supposititium Hieronymo etiam adscribit exemplar San-Germanense nostrum. At de his alibi. Marr.

3. Hebræorum hanc fuisse præ ceteris consuetudinem, psalterium in quinque partes sive libros tribuendi, tum ex veterum patrum testimonio accepimus, tum ab ipsa Hebræi codicis partitione, ubi minoribus litteris ספר שירי ספר *liber secundus*, post psalmodum XLII; et ספר שלישי, *liber tertius* post psalmodum LXXII; et רביעי, *liber quartus*, a psalmo xc; denique et חמישי, *quintus*, a cuius inscribitur. Cum vero Hieronymus, qui divisionem hanc respicit, Hebræos ipsos auctores se habere mox dicat, non recitavit eam

gentem, et synagogæ magistros eo arbitror nomine designasse, ut vulgo hacienom existimatum est; sed veteres ex Hebræis prognatos interpretes, quos presbiter habebat in hexaplis, Aquilam puta, Symmachum, Theodotionem, atque alios, qui Hebræorum textum contentiosè magis sunt interpretati, quosque adeo totæ LXX voluit opponere. Ipsum quoque hexaplarè Hebræorum exemplar in mente habuerit. in quo nulla erat distinctionis nota, quod Origenes in fragmento apud Montfauconium in hexaplis testatur, ἐν μέτρῳ τῶν ἑβραίων οὐδὲν τῶν ἑξαπλῶν ἀρῶν; παρά-κερτα. Alioquin ita certo ab Hebræis, eorumque codice partitionem illam derivant veteres patres, Gregorius Nyssenus, Epiphanius, Ambrosius, aliique multi, ut nihil ea de re dubium videatur, et in Hebræis de nomine exemplaribus sui temporis servatam Eusebius præfatione in psalm. testatur. Ac licet sua etiam probabilitate non careat, quod alii autumant, inter ipsos olim Hebræos disputatum in utramque partem ut essent ex his, qui eam divisionem rejicerent; nihilioscius haud recte putabunt s. doctorem ad ejus gentis provocasse auctoritatem, quorum erat aut sibi maximam partem contraria, aut sane incerta sententia. Denique haud scio, qua tandem alia ratione possit s. pater, vel cum rei veritate convenire, vel ab aperte antilogiæ culpa defendi qualis illa est in epist. 26 ad Marcellam, num. 3, in quinque volumina psalterium apud Hebræos divisum est; et epistola 110 ad Cyprianum, num. 4: *Autem Hebræi uno psalmodum volumine quinque libros contineri, etc.* constabit vero optime sibi in

TOM. XVI.

1. 007918

legitur: AMEN, AMEN (אמן אמן). Nos autem Hebræorum auctoritate secuti, et maxime Apostolorum, qui semper in novo testamento psalmodum librum nominant, unum volumen asserimus. Psalmos quoque [Al. Psalmosque] omnes eorum testatur auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph, et Idithium, filiorum Core, Eman, Ezrahilæ [Al. Israelitæ], Moisi et Salomonis, et reliquorum, quo Esdras uno [Al. uno] volumine comprehendit. Si enim AMEN (אמן), pro quo Aquila transtulit *αμηνωμενος*, in fine tantummodo librorum poneretur, et non interdum, aut in exordio, aut in calce sermonis, sive sententiæ, nunquam et Salvator in evangelio loqueretur: *Amen, amen dico vobis*; et Pauli epistolæ in medio illud opere continerent. Moses quoque et Jeremias, et ceteri in hunc modum multos haberent libros, qui in mediis voluminibus suis AMEN (אמן) frequenter interserunt. Sed et numerus viginti duorum Hebræorum librorum, et mysterium ejusdem numeri commutabitur. Nam et titulus ipse Hebræicus, *SEPHAR THALLIM* (ספר תהלים), quod interpretatur *voluta*

ista, quam diximus, ejus vocabuli diversa acceptio; et si Hebræos hic interpretes opponi Septuaginta interpretibus, eorumque præferri putes auctoritatem, utraque salva res erit. Cæterum hinc quoque apparet, quam longa a vero aberrat Cassiodorus, qui divisionem istam psalmodum in quinque libros Hieronymo utpote auctore tribuit.

1. Vatic. ms. pro eo quod legitur, etc.

2. Hieronymus in epist. ad Cyprianum exponens psalmum cxxxix, de eodem argumento ita fassus est: *Atque Hebræi, uno psalmodum volumine quinque libros contineri*. In epist. vero ad Marcellam scripta ejus initium: *Nuper cum pariter essemus*, aliis verbis eandem sententiam expressit: *In quinque siquidem volumina*, inquit illo psalterium apud Hebræos divisum est. Plura de hac divisione psalterii, de auctoribus psalmodum, deguo Hebræorum אמן, amen. Vide epistolam nunc citatis. MARX.

3. Intererit hic Vatic. ms. corrupta verba, nec sic tancat, puto ut Latinis litteris *epistolomenos* iterum repræsentaret: *ponitur* quoque legit pro *poneretur*.

4. Psalterium ms. Sorbon. legit *sepheralatim*. MARX.

5. Unus reginæ ms. cum Vaticano, *etudere*.

6. Ita ad alterius vetustissimi reginæ ms. et ad veteris editionis an. 1496 fidem locum hunc restitui. Nullo autem forme sensu cum alii libri, tum

menhymnorum, apostolice auctoritati congruens, non plures libros, sed unum volumen ostendit. Quia igitur nuper cum Hebræo disputans, quendam pro Domino Salvatore de psalmis testimonia prolulisti, volensque ille te illudere, per sermones pene singulos assereret, non ita haberi in Hebræo, ut tu de Septuaginta interpretibus opponebas, studiosissime postulasti, ut post Aquilam et Symmachum et Theodotionem, novam editionem Latino sermone transferrem. Aiebas enim te magis interpretum varietate turbari et amore [Al. amore tuum] quo laboris, vel translatione, vel judicio meo esse contentum. Unde impulsus a te, cui et quæ possum debeo, et quæ non possum, rursum me oblectatorum latratibus tradidi, maluique te vires potius meas, quam voluntatem in amicitia querere. Certe confidenter dicam, et multos hujus operis testes citabo, me nihil duntaxat scientem, de Hebræica veritate mutasse. Sic ubi ergo editio mea a veteribus discrepari, interroga quomolibet Hebræorum, et liquido pervidebis, me ab emulis frustra lacerari, qui malum contemnere vi-

Martian. legerat, cui et quæ possum, negare non possum. Verbum debere Vaticanus quoque ms. agnoscit, tametsi tantum legat, cui et non possum debere, verbis, et quæ possum, prætermisit. Alia ex parte pro verbis debere et quæ, duo alii e nostris mss, cum editis libris negare, eo quo diximus sensu legunt. Malim itaque concurrentibus pro virili parte singulis codicibus, perfectius multo locum ita restitui: *Cui et quæ possum debere; et quæ non possum negare non possum*. Pronum nempe est suspicari, earumdem occursum vocum solemniter deceptos amanuenses, alterum isocolum prætermisisse. Nihilominus congruo æque sensu, et utroque retento verbo, legitur in apologia contra Rufinum secunda num. 30, ubi postremam hanc suæ præstationis partem recognoscit s. pater, cui et quæ non possum, negare non debere, eoque fortasse est reliquis præferenda lectio. Denique nec male habet antiquissimus reginæ liber, cui et quæ non possum, negare non possum, etc.

7. In veteri dudum laudata editione, nihil duntaxat sententia, pro scientiam. Quæ quidem lectio incommoda ipsa quoque non est; fortasse autem et verior videri nonnullis possit, qui Hieronymianam interpretandi rationem ac modum, id est, non verbum et verbo, sed sensum o sensu, innui velint. Verum obstat gominus huic locus in prologo galatæ, ubi de sua ipse conscientia loquens: *Mihi, inquit, omnino consens non sum, ne aliquid de Hebræica veritate mutasse*.

deri præclara, quam discere. Perversissimi homines. Nam cum semper novas expetant voluptates, et gula eorum vicina maria non sufficiant: cur in solo studio Scripturarum, veteri sapor contenti sunt? Nec hoc dico, quo præcessores meos mordeam, aut quidquam de his arbitrar detrahendum, quorum translationem

diligentissime emendatam, olim mea lingua hominibus dederim; sed quod aliud sit in Ecclesiis Christo credentium psalmos legere, aliud Judæis singula verba calumniantibus respondere. Quod opusculum meum, si in Græcum (ut polliceris) transtuleris, ἀνεπίδοτικόν τὸς καταστροφῶν et imperitiæ meæ doctissimus quoque

1. Fortasse rectius legendum est, *contemnere et invidere*, etc. pro *videri*. Paria his tamen habet s. pater in prologis ad versionem psalmodum ex Græco, et ad librum Paralipomenon. Sententiam autem videtur a Plinio accepisse.

2. Ms. codex S. Michaelis in periculo maris multa sic habet addita et mutata: « Me ab æmulis frustra laniari, qui vel invidia, vel supercilio malunt contemnere videri præclara, quam discere. Perversissimi homines; et de turbulento magis rivo quam de purissimo fonte potari. Nam cum, etc. » MARX.

3. Præcessores habent mss. non prædecessores. MARX. — Restitutum præcessores, quod mss. libri omnes atque editi vetustiores præferunt. Antea erat, prædecessores.

4. Addunt hoc loco vetustiora exemplaria quasdam Græcæ voces, o quibus nullum sensum elicere potui: *ANTI-PALONIKON TOBAIA CYPOTCIN*, nisi legendam sit, ἀντὶ γωνίων τὰ βαια εἴσπον, id est, *coram palma ramos palma trahunt*. Sensus est, si opusculum meum in Græcum transtuleris, et Imperitiæ meæ doctissimos viros testes facere volueris, nos secus facies quam illi, qui ante arbores ramusculos afferunt; unde merito dicam tibi illud Horatianum: *In silvam ne ligna feras*. Hæc quantumvis sibi cohaerere videantur, non mihi multum arident; tum quod sententia perfecta sit absque his Græcis verbis; tum quia repetuntur codices mss. in quibus absunt hujusmodi voces; talis est Sorbonicus, talis et Vaticanus n. 344. Denique nec Erasmus nec Marianus proverbii istius Græci meminere in suis editionibus. nescio an rei difficultate vici, an potius defectu vetustiorum exemplariorum mss. quibus non abundamus, manifesto sensu nummo. MARX.

— Vix dictu est, quam in hoc loco resitumendo pro suo quisque ingenio laboraverint homines doctissimi, ab exposita primum per Benedictinum editorem Græca mss. codicum lectione ad hanc usque diem; priores enim editores et critici, Græca paulo corruptiora elementa hic loci quid essent et quid sibi vellet non associi, penitus prætermiserunt. Postquam vero lecta utcumque fuerunt a Martianeo, atque aliquo tandem Latino sensu donata, cum nec Græce tamen satis recte haberent, Latino conati sunt eoque alii infelicitur; ut post variam hominum contentionem, quid significarent, incertus propemodum esset quam antea. Se ait ille invenisse in vetustioribus

scriptum, *ANTI-PALONIKON TOBAIA CYPOTCIN*, quod legi posse docet, ἀντὶ γωνίων τὰ βαια εἴσπον, ac reidi, *coram palmis ramos palma trahunt*. Ut sensus sit, si opusculum meum in Græcum transtuleris, et imperitiæ meæ doctissimos viros testes facere volueris, non secus facies, quam illi, qui ante arbores ramusculos afferunt; unde merito dicam tibi illud Horatianum: *In silvam ne ligna feras*. Quam vero falsa ea sit lectio, quamque ipsa incongrua, atque absurda sententia, ex his, quæ mox explicanda sunt, ne in ea confutanda perdamus operam, plane constabit. Quannquam in hoc minus peccatum velim à Martianeo, damusque ultro veniam, si in perquam difficili conjungenda atque explananda sententia deceptus est. Illud magis improbandum, quod ea ipsa verba, quæ sibi optima cohaerere videbantur, veluit in textum recipi; ac levibus sane de causis, puta quod perfectus orationis sensus absque illis sit, tum quia duos codices mss. suppetebant, unus Sorbonicus, alter Vaticanus, a quibus voces illæ aberant, temere repudiavit. Enimvero si sibi visus illis carent, nemo non intelligit, libraril' alioquin Latini hæc fuisse culpam, qui Græca sibi ignota vocabula prætermisit; nam fieri vix potuit, ut in plerisque aliis exemplaribus, atque iis et longe vetustioris ætatis, et melioris notæ, ea perperam de suo quis addiderit. Id porro ipsum, quod etiam sine verbis illis perfecta consistet sententia, in causa fuit imperio scribæ, ut qua minus intelligebat, tutius prætermitteret; atque alia ex parte magis evincit, non esse illa e glossatoris profecta ingenio quæ nihil opus fuerat supplere. Sunt igitur quam quæ maxime Hieronymiana, quæ repudiare post tot exemplarium auctoritatem non licebat. Verum de recta eorum lectione ac sensu inquirendum est. Nuper alius de Benedictinorum grege Martinus ita Græca legit, ut nescio quid de *Syrorum conopeo* dictum velit, et persuadere vulgo multis conetur, nobisque dicam, prout est hominis ingenium, imperitiæ impingat. Librum ejus olim nos ante annos fere decem oculis iustravimus quem cum nec teruncii faceremus, a notare quid ejus esset stupiditatis omisimus. Cloricus artis criticæ parte ii, sect. 1, cap. 14, docturum id se, satis confidenter pronuntiat, atque uno verbo interpretatur quod Parisiensis Benedictini assequi non potuerunt. Attamen (quod opere præliam fuisset) ne littoralia quidem una ab eorum lectione in Græco mutata, vendendum tantum ait, *pro dactylis, ramos trahentibus*; quod egregium in hoc locum sensum habere contendit,

[Al. quosque] viros testis facere volueris, dicam tibi illud Horatianum: *In silvā ne ligna feras.* Nisi quod hoc habebō solamen, si in labore communi intelligam, mihi et laudem, et viti-

perationem tecum esse communem. Valere tō in Domino Jesu [Al. tac. Jesu] cupio, et meminisse mei?.

siquidem obscure atque eleganter Hieronymus illud Græcis, qui versionem tantum LXX interpretum hujus libri legebant, quam tacite confert ramis fructu destituta, quales sunt rami palmarum; Hebraicam vero varietatem *fructui*, quem dum Græci se decerpere putabant, frustra erant, et steriles ductat ramos volebant. Hæc tota ejus ratiocinatio est, quam ex Plinii lib. xii, cap. 4, testimonio de palmarum natura, qua pomum fert in cacumine, non inter folia, insultando exaggerat. Reposuit vero Martianeus, suam conatus defendere multis verbis interpretationem, certe quanta potuit animositate, atque in adversarium contumelia. Tam nugari ceptum est magis, atque ut semel dicam, Andabatarum inter eos more pugnatum est. Alii, qui studio parium pugnae successerunt (longum enim est hic singulos recensere) præcipuo vero qui ephemerides literarias scribunt, Latinam sensum nunc uno, nunc altero substituto verbo, ad præconceptam opinionem trahere atque explicare conati sunt. Nemo unus de refigenda Græca lectione cogitavit, quam tamen, ut recepta pridem erat, obscuram sententiam reddere, ipsi non diffidebant; imo si attentius ad s. doctoris exegesis contextum ac mentem, fore absurdam ac minime coherentem invenissent. Tanta igitur fuit Græca scriptura, et investiganda in antiquioribus mss. vera ex corruptis ipsis junctisque varie elementis lectio. Qua in re si nobis e sententia successerit, tute, lector, judicabis, atque uno judicio si restitutionem nostram probaveris, aliorum, ne iis confutandis longiores sinus, conjecturas explodes. Jam vero e quindecim mss. quos consultavimus, quique pari omnes consensu, tametsi paulo corruptius, litteras eas Græcas retinent, duo, quorum alter reginae Succorum sub n. 11 laudatus, atque unciali characterē perscripsum, habet: **ΑΝΤΙΦΟΝΙΚΟΝΤΟ ΕΙΔΙ ΤΥΡΟΥΣΙΝ**; alter quem diximus S. Crucis in Jerusalem de Urbe, nec sano multo sequioris ætatis aut notæ, **ΑΝΤΙΦΟΝΙΚΟΝ ΤΟΙΣΑΙΑ ΤΥΡΟΥΣΙΝ**. His faciem præferentibus, statim eluxit menti sensus, atque is sano perspicuus atque elegantissimus, quem s. ipse pater intendit.

Priorum itaque dictionem ἀντιφώνησις uno verbo accepimus, vix una litterala a mss. tramite recedentes. Alteram quoque voculam τού, idem mss. suffecerant: tantum nos a reliquis elementis articulum sejunximus. Restabant ΑΙΑ aut ΒΑΙΑ, et ὄσπρον, quæ rursus in unam compingenda vocem intelleximus, ἁρτασπρον. Mutavimus autem litteras ΒΑΙΑ in ΚΑΤΑ, tum recto cogente sensu, tum ipsa litterarum similitudine ac ducta: sciunt enim qui veteres libros tractarunt, B pro K, et A pro Α, denique I pro T, transversa superne amanuensibus sæpe sæpius confundi. Hinc porro isthæc exurgit in Latino sententia: *Contentiose* (sive *exemplarium contentione*) *reponas iis qui detrahunt.* Nempe ita ἀντιφώνησις verbum sonat, contentione alicujus rei adversario obsistere ac repugnare: et ἁρτασπρον detrahens, quod nemo ignorat, et apud lexicographos passim obvia probant exempla. Videt, si lubet, s. ipsum doctorem in commentar. in epist. ad Galatas cap. v, 21. Sensus ad orationis seriem sic habet: Si opusculum monni, Sophroni, in Græcorum transuleris, ut ejus ex Hebræe versionis contentione, Græcis, et qui Græcorum LXX interpretum obtentu, mihi detrahunt, reponas: et doctissimos quoque ex his imperitiæ meæ testes facere volueris, dicam tibi illud Horatianum, etc. Cum scilicet plus nimio sit Græcorum interpretum, nihil in ea lingua versionem istam rocoquero est opus. Nimirum et Venusinum poetam Græco versus molentem dehortatus in somniis est Romulus, satir. 10, quod plus satis poetarum esset apud Græcos:

In silvæ ne ligna feras insanis ac si Græcorum magnas malis implere catervas.

Nihil hic palmarum, aut dactylū, ramorum, aut fructuum: nulla ejus, quod nusquam fuit, proverbii apud Hieronymum mentio.

1. Horat. lib. i. *serm.* sat. 10. *MAUR.*

2. Regius ms. et Corbeiensis: *Vale in Domino Jesu, cupio te meminisse mei.* Vaticanus proximo memoratus: *Vive in Domino Jesu, etc.* *MAUR.*

INCIPIT

LIBER PSALMORUM.

I. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit,*

et in cathedra derisorum non sedit.

Sed in lege Domini voluntas ejus,

et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

Et erit tanquam lignum transplantatum juxta rivos [h. rivulos] *aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.*

Et folium ejus non defluet [Al. fluet].

et omne quod fecerit prosperabitur.

Non sic impij,

sed tanquam pulvis quem projicit ventus.

Propterea non resurgent impij in judicio, neque peccatores in congregatione justorum.

Quoniam novit Dominus viam justorum, et via [Al. iter] *impiorum peribit.*

II. *Quare turbantur* [h. turbabuntur] *gentes,*

et tribus [h. plebes] *meditabuntur inania?*

Consurgent reges terra, et principes tractabunt

pariter adversus Dominum, et adversus Christum ejus.

Dirumpimus vincula eorum,

et projecimus a nobis laqueos eorum.

Habitator cæli ridebit,

Dominus subsannabit eos.

Tunc loquetur ad eos in ira sua,

et in furore suo conturbabit eos.

Ego autem orditus sum [h. inici] *regem meum*

super Sion montem sanctum meum.

Annuntiabo [h. Narrabo] *Dei præceptum.*

Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Postula a me et dabo tibi gentes hæreditatem tuam,

et possessionem tuam terminos terre.

Pascet eos in virga ferrea,

ut vas figuli conteres eos.

Nunc ergo, reges, intelligite,

erudimini, judices terra.

Servite Domino in timore,

1. Cisterciens. ms. interserit *fuit*, quod tacet Hebræus textus verbum.

2. Quo deinceps occurrunt marginali apposita scholia cum h nota, o suls ut vocat, canonis Hebræica veritatis mss. exemplaribus Martianeus descripsit.

3. Monemus doctorem studiosum omnia isthæc scholia marginalia quæ deinceps occurrunt in toto psalm. posita esso in exemplaribus canonis Hebr. veritatis, ubi incorruptis fere servatur textus versionis Hieronymi cum hujusmodi adnotationibus ad marginem. Porro eadem scholia translata sunt imperitiæ librariorum in contextum sacrum psalm. ita ut in tribus antiquis mss. codicibus textus mutatus inventatur cum annotationibus marginalibus per totum psalterium. manuscripti illi sunt, Vaticanus biblicorum sacrorum codex n. 5729, codex

item biblicus Augustinorum Bardigalensium, et alter monasterii S. Michaelis in periculo maris. Nonnullam etiam partem scholorum invenimus in aliis exemplaribus mss. unde in editos libros facile derivari poterunt. Nos ad fidem codicum mss. vetustissimorum ac optimæ notæ, omnia suis locis restituere curavimus. *MAUR.*

4. Iterum Cisterciens. ms. *tanquam arbor transplantata*, et coherentior, *quæ fructum, etc.* Sequitur cum vetustissimo reginae ms. atque ipso scholiaste, *juxta rivulos, etc.*

5. Quod mavult scholiastes *turbabuntur*, nostri quoque mss. præferunt.

6. Hic quoque juxta scholiam unxi habent mss. nostri pro *orditus*: et mox *sanctum suum* pro *meum* legunt, Hebræo tamen contradicente.

et exultate¹ in tremore.
Adorate² pure
ne forte irascatur, et pereatis de via.
Cum exarserit post paululum furor ejus,
beati omnes qui sperant in eum.

PSALMUS³ DAVID, CUM FUGERET A FACIE ABSALON
FILII SUI.

III. Domine quare multiplicati sunt hostes mei,
multi consurgunt adversum [Al. contra] me.
Multi dicunt anime meae,
Non est salus huic in Deo. SEMPER⁴.

Tu autem, Domine, clypeus circa me, gloria mea et
exaltans caput meum.

Voce mea ad Dominum clamabo,
et exaudiet me de monte sancto suo.

SEMPER.

Ego dormivi, et soporatus sum:
evigilavi, quia Dominus sustentavit me.

Non timebo millia populi, quae circumdederunt me.
Surge, Domine, saluum me fac, Deus meus,
quia percussisti omnium inimicorum meorum
maxillam,
dentes impiorum confraxisti.

Dominus est salus,
super populum tuum⁵ benedictio tua.
SEMPER.

VICTORI IN PSALMIS CANTICUM [h. Psalmus] DAVID.

IV. Invocantem me exaudi me, Deus iusticiae meae,
in tribulatione dilatasti mihi:

Miserere mei,
et exaudi orationem meam.

Filii viri usquequo inelyti mei [h. gloria mea] igno-
miniose
diligitis vanitatem quarentes mendacium. SEMPER.
Et cognoscite quoniam mirabilem reddidit [Al.
reddet]

Dominus sanctum [h. misericordem] suum,
Dominus exaudiet eum clamavero ad eum.

Irascimini et nolite peccare,
loquimini in corribus vestris super cubilia vestra,
et tacete. SEMPER.

Sacrificate sacrificiam iustitiae,
et fideite in Domino.

Multi dicunt: Quis ostendit nobis bonum?
Leva super nos lucem vultus tui, Domine.

Dedisti letitiam in corde meo,
a tempore⁶ frumentum et vinum eorum multi-
plicata sunt;
In pace simul requiescam et dormiam,
quia tu, Domine, specialiter securum habitare
fecisti me.

VICTORI SUPER⁷ HEREDITATIBUS CANTICUM [h. Psal-
mus] DAVID.

V. Verba mea auribus percipe, Domine⁸,
intellige murmur meum [h. meditationem meam].
Adverte ad vocem clamoris mei⁹
rex meus et Deus meus,
quia te deprecor.

Domine, mane audies vocem meam,
mane preparabor ad te, et contemplantor¹⁰.

1. Interserit Cisterciensis. ms. ei voculam.

2. Locum istum arguit Rufinus adversus Hieronymum, quod nempe alibi vertisset, *adorate filium*. Sed huius reprehensionis imperitiam acriter ac erudite retundit s. doctor, ostendens verba Hebraica *לְאָדָרָתִי נִשְׁבַּח בָּר* nascu *bar*, diversis interpretationibus posse converteri. et Quid ergo, inquit, ecclesiastica fides nocet, si doceatur lector, quot modis apud Hebr. unus versiculus explanatur. Cetera vide apud ipsum l. 1. apologiae adversus Rufinum. MART.

— Sic ipse olim legit S. Augustinus in speculo, ubi Hieronymianam hanc ex Hebraeo translationem diligentissime sequitur. Recolendus parvo ad hunc locum s. interpres in apologia contra Rufinum lib. 1, num. 19.

3. In Cisterciensi ms. *Canticum* inscribitur. Tum in regio *Absalon* scriptum est pro *Absalon*.

Iterum in Cisterciensi, *Domine, quid grandes sunt, etc.* Hebraeus *לְאָדָרָתִי נִשְׁבַּח בָּר*.

4. Quid significat illud *semper*, quod apud Hebr. *לְאָדָרָתִי נִשְׁבַּח בָּר*, *sela*, apud Graecos autem *Diapsalma* dicitur, vide in epistola Hieronymi ad Marcellam, cujus principium est: « Quae acceperis, reddenda sunt cum tenore ». MART.

5. Tacet Cisterciensis. ms. *tuum*; alter vero reginae subsequentes voces, *benedictio tua*.

6. Tres nostri mss. in tempore.

7. Idem mss. pro habent pro *super*. Cisterciensis David nomen praeterea retinet. Denique unus reginae cum aliis apud Martian, in ipso psalmo audi legit pro *auribus percipe*.

8. Ita exemplaria canonica; caeteri, *audi Domine*. MART.

9. Cisterciensis cum Vulgatis libris, *intende voci orationis meae*, cujus versiculi spatium in antiquissimo reginae vacat; est tamen in Hebraeo.

10. Adhuc Cisterciensis ms. *et sperabo*; et in subsequentis versus fine cum regio ei voculam.

Quoniam non Deus volens iniquitatem [h. impietatem] tu,
nec habitabit iuxta te malignus.
Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum,
odisti omnes operantes iniquitatem.
Perdes loquentes mendacium,
virum sanguinum et dolosum
abominabitur Dominus.

Ego autem in multitudine misericordiae tuae
introibo [Al. add. in] domum tuam,
adorabo in templo sancto tuo in timore tuo.
Domine, deduc me in iustitia tua propter insidiatores
[h. decantatores] meos,
dirige ante faciem meam viam tuam.
Non est enim in ore eorum rectum,
interiora eorum insidia:

Sepulcrum patens guttur eorum,
linguam suam lenficant¹
Condennam eos Deus,
decidant a consiliis suis:

Iuxta multitudinem scelerum eorum expelle eos:
quoniam provocaverunt te [Al. ad. Deus].
Et latebunt omnes qui sperant in te,
in perpetuum [h. in saeculum] laudabunt.

Et proleget eos,
et latibuntur in te, qui diligunt nomen tuum.
Quia tu benedices iusto,
Domine, ut scuto [h. hasta] placabilitatis coronabis eum.

VICTORI IN PSALMIS SUPER OCTAVA CANTICUM
[h. Psalmus] DAVID.

VI. Domine, ne in furore tuo arguas me,
neque in ira tua corripis me.

Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum. ego
[Al. lac. ego],
sano me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa
mea.

Et anima mea conturbata [Al. turbata] est valde,
et tu, Domine, usquequo?

Reverte, Domine, erue animam meam, salva me
propter misericordiam tuam.

1. In mss. nostris *lenficant*: In Hebraeo *לְאָדָרָתִי נִשְׁבַּח בָּר*.

2. In futuro *suscipiet* ms. Cisterciensis. legit presens Hebraeo *רִפִּי*.

3. Canon Carcass. et ms. Carnubensis, pro *ignoratione David*; consequenter vero in ms. S. Michaelis, *super verbis Chusi*. MART.

Quoniam non est in morte recordatio tui,
in inferno, quis confitebitur tibi?
Laboravi in gemitu meo
natare faciam tota nocte lectum [Al. lectulum]
meum,
lacrymis meis stratum meum rigabo.
Caligavit pro amaritudine [h. irritatione] oculus
meus,
consumptus sum ab universis hostibus meis.

Recalite a me omnes, qui operamini iniquitatem,
quia audivit Dominus vocem fletus mei.
Audivit Dominus deprecationem meam,
Dominus orationem meam suscepit².
Confundantur et conturbentur vehementer omnes
inimici mei,
revertantur et confundantur subito [h. in momento].

IGNORATIO DAVID³, QUOD GECINIT DOMINUS SUPER
VERBA ETHIOPIS FILII JEMINI.

VII. Domine Deus meus in te speravi,
salva me ab omnibus persequentibus me, et libera
me.

Ne forte rapiat⁴ ut leo animam meam,
laceret, et non sit qui eruat.

Domine Deus meus, si feci istud,
si est iniquitas in manibus meis.

Si reddidi retribuētibus mihi malum,
et dimisi hostes meos vocuos.

Persequatur inimicus animam meam, et apprehendat
[Al. comprehendat],
et conculcet in terra vitam meam,
et gloriam meam in pulverem collocet⁵.

SEMPER.

Surge, Domine [Al. Deus], in furore tuo.
elevare indignans super hostes meos; et consurge
[h. exprosecere] ad me iudicio quod mandasti.
Et congregatio tribuum [h. plebium] circumdet te,
et pro eo [Al. hac] in altum revertere.
Dominus iudicabit [Al. iudicabit] populos,
iudicia me, Domine [Al. Deus], secundum iustitiam meam,
et secundum simplicitatem meam quae est in me.

— Nostris mss. quoque alii Martianeos inspeksi pro *ignoratione*, et consequenter *super verbis Chusi*, Cisterciensis. pro *verbis*.

4. Idem nostri mss. *ne forte capiat*.

5. Unus Cisterciensis. ms. in *pulverem conculcet*.

Consunatur malum iniquorum [h. impiorum]:
et confringatur iustus,
et probator cordis et renum Deus iustus.
Clypeus meus in Deo,
qui salvat rectos corde.
Deus iudex iustus,
et fortis, et² comminans tota die.
Non contententi [AL. concertet] gladium suum acuet,
arcum suum tetendit, et paravit illum.
Et in ipso paravit vasa mortis,
sagittas suas ad comburendum operatus est.
Ecce parturit iniquitatem,
et concepto dolore, peperit mendacium.¹
Lacum aperuit, et effodit eum,
et incidit in interitum quem operatus est.
Revertetur dolor [h. dolus] suus in caput ejus,
et super verticem ejus iniquitas sua descendet.
Confitebor Domino secundum justitiam ejus,
et psallam [AL. cantabo] nomini Domini altissimi.

VICTORI PRO TORQUELARIIS CANTICUM
[h. Psalmus] DAVID³.

VIII. Domine [AL. Dominus] dominator noster,
quoniam grande est nomen tuum in universa terra:
qui posuisti gloriam tuam super caelos.
Ex ore infantium et lactentium fecisti⁴ [h. fundasti]
laudem [h. virtutem],
propter adversarios tuos,
ut quiescat inimicus et ulcor.
Videbo enim caelos tuos opera digitorum tuorum,
lunam et stellas quae fundasti [h. preparasti],

1. Tres mss. *justitia*, subsequenti etiam ad vocula praetermissa. Pseudo-Hieronymus in commentar. ad hunc locum: « In Hebraeo, inquit, ita scriptum est: *Scrutans corda et renes, Deus iustus, ut postea consequatur, adiutorium meum a Deo, etc.* »

2. Reginae mss. *retic corde*.

3. Voculam et nostri mss. tacent. Falsus Hieronymus in commentar. *Melius, inquit, in Hebraeo habetur, comminatus in omni die, quod Aquila quoque transtulit.*

4. Ms. Corbeiens. prima manu, et canon San-Germanensis correctus, et concepto dolo peperit mendacium. MARR.

— Cisterciensis. ut et alii apud Martian. mss. concepto dolo: quod potius critic alicujus perversa cura, quam librarii factum existimo incuria.

5. Victori pro torcularibus ipsi David. Sic inscribunt octavum psalmum canon Carcess. et alii duo mss. MARR.

Quid est homo, quoniam recordaris ejus,
vel filius hominis, quoniam visitas eum?
Minus [AL. minus] eum paulo minus a Deo,
gloria et decore coronabis eum.
Dabis ei potestatem super opera manuum tuorum,
cuncta posuisti sub pedibus ejus.
Oves et armenta omnia,
insuper et animalia agri.
Aves caeli et pisces maris,
qui pertranseunt semitas marium.¹
Domine dominator noster,
quam grande est nomen tuum in universa terra.

VICTORI SUPER MORTE² FILII CANTICUM
[h. Psalmus] DAVID.

IX. Confitebor Domino in toto corde meo,
narrabo omnia [AL. omni] mirabilia tua.
Lutabor et gaudebo in te,
canam [h. psallam] nomini tuo, Altissime.
Cum ceciderint [h. converterint] inimici mei retrorsum,
corruiant et perierint a facie tua.
Fecisti enim iudicium meum et causam meam,
sedisti super solium iudex iustitiae.
Increpasti [AL. increpavisti] gentes, perit impius,
nomen eorum delesti in sempiternum [h. saeculum]
et jugiter.
Inimici³ completae sunt solitudines in finem,
et civitates subverti:
perit memoria eorum cum ipsis.

6. In nostris mss. *perfecisti*: mox unus reginae, *adversarios meos habet pro tuos.*

7. In exemplaribus canonis Heb. veritatis scriptum legitur, qui pertranseunt ponti mari: sed in nostro San-Germanensi additur secunda manu syllaba *um*, ut legatur *marium*: in margine etiam positum est istud scholion, *h. semitas*: quod respondet ponti in textu, codex Vaticanus, et alior S. Michaelis in periculo maris, nec non unus Augustinorum Burdigalensium legunt quod nos posuimus. Quatuor alii, nempe regius, Corbeiens. Carnutensis, et Sorbonicus refinent cum edito, *semitas ponti*. MARR.

— Cisterc. ms. *pertranseunt vias aquarum*: regius autem *semitas ponti*, ut et Martian. in aliquot e suis invenit.

8. Pari consensu pro morte proferunt nostri mss.

9. Tacet regin. ms. vocem *inimici*, legitque, *completae solitudinis in fine*. Cisterciensis. *defecerunt fraxae* cum antiquis versionibus.

Domine autem in sempiternum [h. saeculum]
sedebit,
stabilitur ad iudicandum solium suum.
Et ipse iudicabit¹ orbem in iustitia, iudicabit populos in equitatis.
Et erit Dominus elevatio oppresso,
elevatio opportuna in angustia.
Et confident in te qui noverunt nomen tuum,
quoniam non dereliquisti quaerentes te, Domine.
Cantate [h. Psallite] Domino habitatori Sion,
annuntiate in populis cogitationes ejus.
Quoniam quaerens [AL. quaerentes] sanguinem eorum recordatus est,
nec oblitus est clamoris [AL. clamorem] pauperum.
Misere mei², Domine,
vide afflictionem meam ex inimicis meis,
qui exaltat me de portis mortis.
Ut narrem [AL. Et enarrem] omnes laudes tuas in portis filiae Sion,
exultabo in salutari tuo.
Demerso sunt gentes in interitu quem fecerunt,
in reti³ quod absconderunt, captus est pes eorum.
Agnitus est Dominus iudicium faciens,
in opere manuum [h. palmarum] suarum corruit impius.
Sonitu SEMPER⁴.

1. In instanti iudicat, tum hoc, cum subsequenti versu mss. nostri omnes legunt.

2. Idem nostri mss. *Miserere est mei Dominus, vidit afflictionem: qui exaltat me, etc.*

3. Ms. Cisterciensis. *in foeca quam fecerunt, in rete, etc.*

4. Plures mss. *sonitu sempiterno*, vel *cum sonitu sempiterno*. Canon San-Germanensis, et Vaticanus codex ms. psalm. *cum sonitu semper*. Editus legit juxta Hebr. *meditatione semper*. At verbum *meditationis* non apparet in novam mss. nostris. Apud LXX, una diapsalmatis scribitur: haec S. Hieronymus ait in epist. nunc 138: *Nonus psalmus distinguitur cantico diapsalmatis*. MARR.

5. Absert hic in Hebr. ac in utroque exemplari canonis particula negativa *non* quae tamen subintelligenda est ex precedentibus: idque ante nos docuit vir, si quis altus, linguae Hebr. consiliosissimus, noster Thomas Dufour, *Non in « semel positum, inquit, aliquando in aliis periculis membris subintelligitur, ut psal. ix: Non in finem oblivio erit pauperis; patientia pauperum (non) peribit in finem »*. Haec ille in opere grammatico linguae subauditur, expresso hic intersunt nostri mss.

Concertantur impii in infernum,
omnes gentes quae oblitae sunt Deum.
Quoniam non in aeternum oblivioni erit pauper,
expectatio pauperum⁵ peribit in perpetuum.
Surge, Domine, non confortetur homo: iudicentur gentes ante faciem tuam.
Pone, Domine, terrorem eis:
sciant gentes, homines esse se. SEMPER.

QUARE, DOMINE, STAS A LONGE⁶.

X. Despicies in temporibus angustiae.
In superbia impii ardet pauper:
capitulum in sceleribus quo cogitaverunt.
Quia laudabitur impius in desiderio anime suae⁷,
et avarus applaudens sibi blasphemavit Dominum.
Impius secundum altitudinem iras suae non requirit⁸:
nec [AL. non] est Deus in omnibus cogitationibus ejus.
Parturiant biae ejus in omni tempore:
longe [h. in excelsis] sunt iudicia tua a facie ejus,
omnes inimicos suos despicit.
Loquitur in corde suo: Non movebor:
in generatione et generatione ero sine malo.
Maledictione os ejus plenum est, et dolus et avaritia:
sub lingua ejus dolor et iniquitas⁹.
Sedet insidias iuxta vestibula
in absconditis interfecit¹⁰ innocentem:
oculi ejus robustos circumspiciunt.

6. Sic in medio columnae describunt hunc versum exemplaria canonis, ad distinctionem scilicet psalmi decimi, qui apud Hebr. initium sumit ab his verbis: *Ceteri codices continuato scribunt, conjunguntque in unum hos duos psal. Inde error numerorum exoritur in consequentibus, ut pro undecimo decimus notetur, ac pro decimo tertio duodecimus: et ita de caeteris. MARR.*

— Martianeus ad hunc modum ex utroque canonis, ut vocat, exemplari descripsit majusculis litteris ad novi psalmi in Hebraeo archetypo initium significandum. Nostri autem mss. continenter scribunt, sine ulla divisionis aut numeri nota.

7. Codex regius ac Carnutensis legunt cum editis libris: *Quia laudabit impius desiderium anime suae*. MARR. — In nostris mss. ut et duobus apud Mart. *laudabit, etc.*

8. Codex reginae secundum multitudinem furoris sui non requirit, et furoris quidem pro ira alii quoque codices legunt.

9. Mss. Vaticanus, Corbeiensis, et Canon San-Germanensis emendatus *dolor et iniquitas*. MARR.

10. Mss. quoque notat, ut tres pene Mart. ut interficiat. Mox Cisterciensis. addit *tuos ad robustos*.

Insidiatur in abscondito,
quasi leo in cubili;
Insidiatur ut rapiat pauperem:
rapiet pauperem cum [Al. dum] attraxerit eum
ad rete suum.

Et contractum subjiciet,
et irruet viribus suis valenter.

Dixit in corde suo: Oblitus est Deus:
abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum.

Surge, Domine, Deus [h. o Deus], leva manum tuam:
noli oblivisci pauperum.

Quare blasphemat impius Deum,
dicens in corde suo quod non requiras?

Vides [h. Vidisti] quia tu laborem et furorem respicis,
ut detur in manu tua:

Tibi relinquuntur [Al. derelinquantur] fortes tui,
pupillo tu es factus adjutor?

Contere brachium impii et maligni:
quaeres impietatem ejus [Al. eorum], et non invenies.

Dominus rex saeculi et aeternitatis,
perierunt gentes de terra ejus.

Desiderium pauperum audivit Dominus [h. audisti, Domine];

preparasti cor eorum, audivit auris tua.

Ut iudices pupillum et oppressum,
et nequaquam ultra superbiat [Al. superbiat] homo de terra.

VICTORI DAVID.

XI. In Domino speravi,
quomodo dicitis anime meae:
Transvola in novem sicut passer.

Quia ecce impii tetenderunt arcum:
posuerunt sagittam suam super nervum,
ut sagittent in abscondito rectos corde.

Quia leges dissipatae sunt,
justus quid operatus est?

Dominus in templo sancto suo,
Dominus in caelo thronus ejus:

1. Addit denno Cisterciens. ms. meus.
2. In regina ms. ut et aliis penes Martian. requiratur: Cisterciens. requiratur.
3. Aliquot mss. tu eris factus adjutor; alii nonnulli, tu eris adjutor. MARX.
4. Tres e nostris mss. preparasti, ut cor eorum, etc.

Oculi ejus vident,
palpebrae ejus probant filios hominum.

Dominus justum probat,
impium autem et diligentem iniquitatem, odit anima ejus.

Pluet [Al. Pluit] super peccatores [h. impios] laqueos,

ignis et sulphur, et spiritus tempestatum pars calicis eorum.

Quoniam justus Dominus justitias dilexit:
rectum videbant [Al. viderunt] facies eorum.

VICTORI PRO OCTAVA CANTICUM [h. Psalm.] DAVID.

XII. Salva, Domine, quoniam defecit sanctus [h. misericors].

Quoniam imminuti sunt fideles a filiis hominum.
Frustra loquuntur [Al. loquuntur] unusquisque proximo suo,

labium dolosum in corde, et corde locuti sunt.
Disperdat Dominus omnia labia dolosa,

linguam magniloquam.
Qui dixerunt: Linguam nostram roboremus,

labia nostra nobiscum sunt: quis Dominus [h. dominator] noster?

Propter castitatem inopum et gemitum pauperum,
nunc consurgam, dicit Dominus:

ponam in salutari auxilium eorum.
Eloquia Domini eloquia munda:

argentum probatum,
separatum a terra, colatum septuplum.

Tu, Domine, custodies ea,
servabis nos a generatione hac in aeternum.

In circuitu impii ambulabunt [Al. ambulanti],
cum exaltati fuerint vilissimis filiorum hominum,

VICTORI CANTICUM [h. Psalm.] DAVID.

XIII. Usquequo, Domine, oblivisceris me [Al. me] penitus:

usquequo abscondes faciem tuam a me?

Usquequo ponam consilia [Al. consilium] in anima mea,

5. Nostris mss. Transvola montem, ut avis.
6. In Cisterciensi, salva me, Deus: et mox juncto regio labium subdolum pro dolosum.
7. Duo mss. addunt verbum est.
8. Idem mss. alique penes Martianeum argentum igne probatum.

CANTICUM [h. Psalm.] DAVID.

dolorem in corde meo per diem,
usquequo exaltabit inimicus meus super me?

Convertere [h. Aspice], exaudi me, Domine Deus meus:

illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte.

Nequando dicat inimicus meus: Praevalui adversus eum:

hostes mei exsultabunt, cum motus fuero.
Ego autem in misericordia tua confido,

exsultabit cor meum in salutaris tuo:
cantabo Domino, qui reddidit mihi.

VICTORI DAVID.

XIV. Dixit stultus in corde suo:
Non est Deus:

Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt studiosi:
non est qui faciat bonum.

Dominus de caelo prospexit super filios hominum,
ut videret si est intelligens, requirens Deum.

Omnes recesserunt, simul conglutinati sunt,
non est qui faciat bonum, non est usque ad unum?

Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem:
qui detorant populum meum ut cibum panis?

Dominum non invocaverunt.
Ibi trepidabunt formidiae,

quoniam Deus in generatione justa.
Consilium pauperum confudistis:

quoniam Dominus spes ejus est.
Quis dabit de Sion salutem Israel?

Quando redierit Dominus captivitatem populi sui,
exsultabit Jacob, letabitur Israel.

1. Cisterciens. attende, et exaudi me, etc.
2. In regina ms. si esses intelligens, sequitur Cisterciens. aut requirens.

3. Spatium hic vacuum relinquunt exemplaria Canonis Hebr. veritatis, ac mss. codices Carnutensis et Sorbonici, qui per tres columnas descripti, triplicem complectuntur versionem psalmi. Hoc autem spatium indicant absentiam octo versuum, quorum Apostolus videtur meminisse in epist. ad Romanos (cap. iii, vers. 12 seqq.) et si nihil exstet hujusmodi versuum in Hebraeo fonte, neque apud LXX translators, sed tantum in editione Valgata, qua Graeco xavā dicitur, et in toto orbe diversa erat Hieronymi tempore, ut ipse testatur in praefat. lib. xvi comment. in Isaiam prophetam. Vides eodem loco Eustochium virginem ac Hieronymum Ecclesiae doctorem de istis versibus disputantes. Consule etiam Jo. Is. Levitae Germani defensionem veritatis Hebr. adversus Lindanum l. i, pag. 40. MARX.

XV. Domine, quis peregrinabitur in tentorio tuo?,
qui [Al. et qui] habitavit in monte sancto tuo?

Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam,
loquiturque veritatem in corde suo.

Qui non est facilis in lingua sua,
neque fecit [Al. facit] amico [h. sodali] suo malum:

et opprobrium non sustinuit super vicinum [h. proximum] suum.

Despicitur in oculis ejus improbus,
timentes autem Dominum glorificabit [Al. glorificat]:

jurat ut se affligat, et non mutat.
Pecuniam suam non dedit ad usuram,

et munera adversus innocuum non accepit:
Qui facit haec,

non movebitur in aeternum.

HUMILIS ET SIMPLICIS DAVID.

XVI. Custodi me, Deus, quoniam speravi in te.
Dixi Domino: Dominus meus es tu:

bene mihi non est sine te.
Sanctus qui in terra sunt, et magnificis,

omnis voluntas mea in eis,
Multiplicabuntur idola eorum, post tergum sequentium?

non libabo libamina eorum de sanguine,
neque assumam nomina eorum in labiis meis.

Dominus pars hereditatis meae et calicis mei,
tu possessor [h. rescriptor] sortis meae.

Lineae [Al. Linetae] ceciderunt mihi in pulcherrimis
et hereditas preciosissima mea est.

4. Idem Cisterciens. timebunt formidinem.
5. Exscriptor codicis Vaticani legit hic loci, non quod invenerat, sed quod intelligebat: Quis peregrinabitur in territorio tuo. MARX.

6. Hebr. hodiernus corruptam habet lectionem dixisti pro dixi, id est, אָמַרְתָּ amartha, sive amartha, pro אָמַרְתָּ amartha. Aliquot mss. Latini legunt, dicens Deo, pro dixi Domino. MARX.

- Aliquot mss. dicens Deo. De Hebraea, qua varie reddi potest, lectione consule criticos sacros.

7. Longius multo abijt Cisterciens. ms. Multiplicentur dolores eorum, et postea sequitur te: non libabo [Al. ms. libabo] libamina eorum, quia gravior est quam effusio sanguinis; neque assumam, etc. qua glossatoris quidem et paraphraste ingenium potius quam interpretis sapientiam. Prior tamen ille sensus de multiplicatis doloribus, non idolis, aequo bene ex Hebraeo textu elicitur.

8. In recto habet idem ms. et calicis meus.

*Benedicam Domino qui dedit consilium mihi :
insuper et noctibus erudierunt me renes mei.
Proponēbam Dominum [Al. lac. Dominum] in conspectu meo [h. coram me] semper :
qui a dextris meis est [Al. es], ne commovear.
Propterea letatum est cor meum, et exultavit gloria mea,
et caro mea habitabit confidenter.
Non enim derelinques animam meam in inferno :
neq[ue] dabis sanctum [h. misericordem tuum] videre corruptionem.
Ostende mihi semitam vitę,
plenitudinem [h. satietatem] letitiarum¹ ante vultum tuum,
decores in dextera tua eternos.*

ORATIO DAVID.

XVII. *Audi, Deus, iustum [h. Audi, Domine, justitiam],
intende deprecationem meam ;
Auribus percipe orationem meam,
absque labiis mendacibus [Al. mendacibus].
De vultu tuo [h. De conspectu tuo] iudicium meum
prodeat :
oculi tui videant equitates.
Probasti cor meum, visitasti nocte :
conflasti me, et non invenisti² ;
cogitatio mea utinam non transisset os meum.
In opere Adam,
in verbo labiorum tuorum,
ego observavi vias [h. semitas] latronis.
Sustenta gressus meos in callibus tuis,
et non labantur [Al. labentur] vestigia mea.
Ego invocavi te, quia exaudies me, Deus³ ;
inclina aurem tuam mihi, audi eloquium meum.
⁴ Mirabiles fac misericordias tuas, salvator sperantium,
a resistentibus dextera tua.*

1. Canon Ecclesie Carcass. plenitudinem divitiarum. MART.

2. Leonis insigniter mutatus ac depravatus tam in editis, quam in mss. libris : canon San-Germansis, et Vaticanus codex cum Corbeliensi legunt ut nos edilimus. Duo alii in hunc modum : *Conflasti me, et non invenisti cogitationes meas. Utinam non transisset os meum in opere hominum ; propter verbum labiorum tuorum, etc.* Regius ms. *Conflasti me, et non invenisti cogitationes meas transire os meum in opera hominum ; propter verbum labiorum tuorum, etc.* Similiter canon Car-

*Custodi me quasi pupillam [h. filiam] intus oculi,
in umbra alarum tuarum protege me.
A facie impiorum vastantium me.
Inimici mei animam meam circumdederunt,
adipe suo concluserunt ;
et ore locuti sunt superbe.
Incedentes aduersum me, nunc circumdederunt me :
oculos suos posuerunt declinare in terram.
Similitudo ejus quasi leonis desiderantis predam,
et quasi catuli sedentis¹ in absconditis.
Surge, Domine, pręveni faciem ejus, incurca eum :
salua animam meam ab impio, qui est gladius tuus.
A viris manus tua, Domine,
qui mortui sunt in profundo :
Quorum pars in vita,
et quorum de absconditis tuis prelesti ventrem.
Qui satiabuntur in filiis,
et dimittent reliquias suas parvulis eorum.
Ego in justitia video faciem tuam,
implebor [h. satiabor] cum eriglavero similitudine tua.*

VICTORI SERVO DOMINI DAVID, QUę LOCUTUS EST DOMINO VERBA CANTICI HUIUS, IN DIE QUę LIBERAVIT EUM DOMINUS DE MANU ONTUM INIMICORUM SCORUM², ET DE MANU SAUL, ET AIT :

XVIII. *Diligam te, Domine, fortitudo mea,
Dominus [Al. Domine] petra mea³, et robur meum,
et salvator meus.
Deus meus fortis meus, et sperabo in eo ;
scutum meum, et cornu salutis meę, susceptor meus.
Laudatum invocabo Dominum,
et ab inimicis meis salvus ero.
Circumdederunt me funes mortis,
et torrentes diaboli [Belial] terraverunt me,
Funes inferi circumdederunt me,
pręvenerunt me laquei mortis.*

cassonensis et ms. Sorbonicus, his exceptis, in opere hominum. MART.

3. Mss. tres, *exaudisti me, Deus*. MART.

4. Minori numero Cisterciens. cod. *mirabilem fac misericordiam tuam*, et mox in oculo pro intus oculi.

5. Interserit regin. ms. *leonis*.

6. In Cistore. ms. voces *suorum*, et in fine, *ut ait*, non habentur.

7. Regius, Corbeliens. Carnut. et Sorbonicus mss. codices legunt : *Domine, petra mea*. MART.

*In tribulatione mea invocabo [Al. invocavi] Dominum,
et ad Deum meum clamabo.
Exaudiet de templo sancto¹ suo vocem meam,
et clamor meus ante faciem ejus veniet in aures ejus.
Commota est, et contremuit terra :
et fundamenta montium concussa sunt,
et conquassata sunt, quoniam iratus est.
Ascendit fumus in [Al. de] furore ejus :
et ignis ex ore ejus devorans,
carbones accensi sunt ab eo.
Inclinavit caelos, et descendit,
et caligo sub pedibus ejus.
Et ascendit super cherub [Al. cherubin], et volavit,
et volavit super pennas venti.
Posuit tenebras latibulum suum :
in circuitu ejus tabernaculum ejus,
tenebrosas aquas in nubibus aeris².
Prę fulgore in conspectu ejus nubes transierunt,
grando et carbones ignis.
Et intonuit in caelis [Al. de caelo] Dominus,
et Altissimus doluit vocem suam³ ;
grandinem et carbones ignis.
Emisit [Al. emisit] sagittas suas, et dissipavit eos,
fulgura multiplicavit, et conturbavit illos.
Et apparuerunt effusiones aquarum,
et recelata sunt fundamenta orbis.
Ab increpatione tua, Domine :
ab inspiratione spiritus furoris tui.
Misit de alto, et accepit me,
extrahet me⁴ de aquis multis.
Liberavit me de inimico meo potentissimo,
et de his qui oderunt me, quoniam robustiores me erant.*

1. Addictum sancto nostri omnes mss. ignorant.

2. Idem mss. nostri, aliique apud Martian. *tenebrosa aqua in nubibus etheris*.

3. Hunc versum cum precedenti copulant exemplaria canonis ; contra quod docuit S. Hieron. in epist. ad Sunniam et Frotolam : « Et quantis, inquit, cur Græcus istum versiculum secundo non habeat interpositis duobus versibus, etc. » Questio erat de isto versiculo, *grando et carbones ignis*, qui semel tantum in Græco contextu legebatur ; in Hebr. autem iterum post duos versus positus exstat. De Hebr. quoque et de Theodotionis editione in Septuaginta interpositibus sub asterisco additum fuit comma istud. MART.

*Pręvenerunt me in die afflictionis meę,
et factus est Dominus firmamentum meum.
Et educit me, in latitudinem,
liberavit me⁵, quoniam placui ei.
Retribuit mihi Dominus secundum justitiam meam,
secundum munditiam manuum mearum reddidit mihi.*

*Quia custodivi vias Domini,
et non egi impie a Deo meo.
Omnia enim judicia ejus in conspectu meo,
et pręcepta ejus non amovi a me.
Et fui immaculatus cum eo,
et custodivi me ab iniquitate mea.
Et restituit [Al. restituit] mihi Dominus secundum justitiam meam,
secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum ejus.
Cum sancto sanctus eris,
cum viro innocente innocenter ages.
Cum electo electus eris,
et cum perverso subverteris [Al. perceres].
Quia tu populum pauperem salvabis,
et oculos excelso humilabis,
Quia tu illuminabis lucernam meam⁶.
Domine Deus meus, illustrabis tenebram meam [Al. tenebras meas].
In te enim curra⁷ accinctus [h. curram post accinctos] ;
et in Deo meo transiliam [Al. insiliam] murum.
Deus immaculata via ejus,
eloquium Domini examinatum⁸ :
scutum est omnium sperantium in se.
Quoniam⁹ quis est Deus pręter Dominum,
et quis fortis pręter Deum nostrum ?
Deus qui [Al. tac. qui] accingit me fortitudine,
et posuit immaculatam viam meam.*

4. Duo mss. *extrahit me* : tum subsequenti proxime versu, cum plerisque aliis apud Martian. *de inimicis meis potentissimis*.

5. Unus Cisterciens. *liberavit me*, sequitur reginæ cod. *quia placuit ei*.

6. Duo mss. *quia tu illuminas me ; et consequenter, illustrabit tenebras meas*, legunt aliquot alii codices. MART.

7. Quod præfer. Hebr. scholiastes *curram*, duo quoque e nostris mss. præferunt.

8. Idem mss. addunt hic *igne*.

9. Adverbium *quoniam* nostri mss. tresque alii Martiane inspecti non agnoscent.

Corquans pedes meos cervis,
et super excelsa mea¹ stans me.
Docens manus meas ad praelium,
et componens quasi arcum arcum brachia mea.
Dedisti mihi clypeum salutis tuae [Al. mea],
et² dextera tua confortavit [Al. confirmavit] me,
et mansuetudo tua multiplicavit me.
Dilatabis gressum meum [Al. gressus meos] subtilis
me,
et non deficient tibi mei [Al. tac. mei].
Persequar inimicos meos, et apprehendam,
et non revertar, donec consumam eos.
Cadam eos, et non poterunt surgere,
cadent sub pedibus meis.
Et accinxisti me fortitudine ad praelium,
incurvabis resistentes mihi sub me
Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum,
et odientes me disperdidisti.
Clamabunt, et non erit qui salvet
ad Dominum, et non exaudiet eos.
Delebo [h. Communi] eos ut pulverem ante fa-
ciem venti,
ut lutum platearum projeciam eis.
Salvabis me a contradictionibus populi;
pones me in caput gentium.
Populus quem ignoravi, serviet mihi:
auditione auris obaudiit mihi.
Filii alieni mentientur mihi:
Filii alieni defluent,
et contrahentur in angustiis suis.
Vivit Dominus, et benedictus Deus [h. fortis] meus,
et exaltabitur [Al. exaltetur] Deus salutis mea.
Deus, qui das vindictas mihi,
et congregas populos sub me.
Qui servas me ab inimicis meis,
et a resistentibus mihi eleas me:
a viro iniquo liberabis [Al. libera] me.
Propterea confitebor tibi in gentibus, Domine,
et nomini tuo cantabo [h. psallam].
Magnificanti salutes regis sui,
et facienti misericordiam³ Christo suo;
David et semini ejus usque in aeternum [h. saeculum].

VICTORI CANTICUM [h. Psalm.] DAVID.

XIX. Caeli enarrant gloriam Dei,
et opus manuum ejus annuntiat firmamentum.

1. Tacent duo e nostris mss. mea.

2. Hic spatium vacuum relinquunt exemplaria
quatuor mss. superius laudata, quo denotant abesse

Dies diei eructat verbum,
et nocte nocti indicat scientiam.
Non est sermo, et non sunt verba,
quibus non audiat vox eorum.
In universam terram exivit sonus eorum,
et in finem orbis verba eorum:
soli posuit tabernaculum in eis.
Et ipse quasi sponsus procedens [Al. procedit] de
thalamo suo.
eructavit, ut fortis ad currendam viam [h. se-
mitam].
A summitate caeli egressus ejus,
et cursus [Al. recursus] ejus usque ad summita-
tem illius:
nec est qui se abscondat a calore illius.
Lex Domini immaculata
convertens animam:
Testimonium Domini fidele,
sapientiam parvulo [Al. parvulis].
Procepta Domini recta
lasciviant cor.
Mandatum Domini lucidum
illuminans oculos.
Timor Domini mundus
perseverans in saecula [h. aeternum]:
Judicia Domini vera,
justificata in semetipsis.
Desiderabilia super aurum
et lapidem pretiosum multum [h. obryzum],
et dulciora super mel et favum redundantem.
Unde et sercus tuus docuit ea:
in custodiendis eis fructus multus.
Errores quis intelligit:
ab oculis munda me.
A superbis quoque libera servum tuum,
si non fuerint dominati mei, tunc immaculatus
ero,
et mandabor a delicto maximo.
Sint placentes sermones oris mei,
et meditatio cordis mei in conspectu tuo:
Domine, fortitudo mea, et redemptor meus.

VICTORI CANTICUM [h. Psalm.] DAVID

XX. Exaudiat te Dominus in die tribulationis:
protegit te nomen Dei Jacob.

in Hebr. voluminibus unum versum, quem nonnulli
interpretationes representant.

3. In rogin. mss. magnificanti salutes, et colico-
renter facient misericordiam.

Mittat tibi auxilium de sancto,
et de Sion roboret te.
Memor sit omnis sacrificii tui,
et holocaustum tuum [Al. lac. tuum] pingue fiat.
SEMPER.
Det tibi secundum eor tuum,
et omnem voluntatem tuam [h. omne consilium
tuum] impleat.
Laudabimus in salutari tuo¹,
et in nomine Dei nostri deducemus².
Impleat Dominus omnes petitiones tuas:
nunc scio quoniam salvabit Dominus christum
suum:
Exaudiet eum de caelo sancto suo,
in fortitudinibus³ salutis dexterae suae.
Hi in curribus, et hi in equis:
nas autem in nomine Domini Dei nostri recor-
dabimur⁴.
Ipsi curvati [Al. incurvati] sunt et ceciderunt:
nos vero surreximus et erecti sumus.
Domine, salva:
rex exaudiet nos in die qua invocaverimus eum⁵.

VICTORI CANTICUM [h. Psalm.] DAVID.

XXI. Domine, in fortitudine tua latitavit rex,
et in salutari tuo exultabit vehementer.
Desiderium cordis ejus dedisti ei,
et voluntate labiorum ejus non fraudasti.
SEMPER.
Quoniam proveniens eum benedictionibus bonitatis⁶:
pones in capite ejus coronam obryzam⁷.
Vitam petivi a te, dedisti ei:
longitudinem dierum in saeculum et in aeternum.

1. Plures mss. Laudabimur in salutari tuo, et in
nomine Dei nostri duces choros. Marr.

2. Idem juncto Cisterciens. mss. pluresque alii
penes Martian. duces choros: fortasse verius.

3. Idem mss. in fortitudine.

4. Editi libri ac mss. tres: Nos autem nominis
Dei nostri recordabimur. Marr.

5. Aliter reg. August. Burdegal. et S. Michaelis
exemplaria mss. qua hoc modo legunt: Rex exau-
diat nos in die, qua invocaverimus te. Corbiensis
codex, et Carutensis, in die qua invocaverimus:
juxta Hebraicum hodiernum, in die clamaverit nos.
Exemplaria canonis, atque Vaticanum codicum senti-
sumus. Tandem Sorbonicus ita habet: Rex exaudi
nos in die qua invocaverimus te. Marr. — Cister-
ciensis mss. rex et exaudi nos in die qua invocave-
rimus, absque addito eum.

Magna gloria ejus in salutari tuo:
gloriam et decorem ponet super eum.
Pones enim eum in benedictiones in sempiternum⁸,
exultabis eum letitia apud cultum tuum.
Quoniam rex confidet in Domino,
et in misericordia Ecclesiae non decipietur:
Inveniet [Al. inveniat] manus tua omnes inimicos
tuos:
dextera tua inveniet odientes te.
Pones eos ut ciliam ignis.
in tempore cultus tui:
Dominus in furore suo praecipitabit [Al. praecipit-
avit] eos,
et decorabit [Al. decoravit] eos ignis.
Fructum eorum [Al. tac. eorum] de terra perdes,
et semen eorum de filiis hominum.
Quoniam inclinaverunt super te malum,
cogitaverunt scelus quod non poterunt.
Quoniam [Al. quia] ponet eos humerum,
funes [h. neruos] tuos firmabis contra facies
eorum.
Exaltare, Domine [Al. Deus], in fortitudine tua,
cantabimus et psallemus fortitudinem tuam [Al.
fortitudines tuas].

VICTORI PRO CERVO MATUTINO⁹ CANTICUM [h. Psalm.] DAVID.

XXII. Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti
me:
longe a salute mea verba rugitus mei.
Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies:
et nocte, nec est silentium mihi.

6. Quidam mss. addunt eum, alii praeterea diap-
salmatis notam semper expandunt.

7. Corbiensis. Vatic. et Sorb. Quoniam provenisti
eum in benedictionibus bonitatis. Deinde iidem mss.
Sorb. ac Corbiensis cum duobus aliis legunt coro-
nam de lapide pretioso. Marr.

8. Pro obryzam nostri mss. habent de lapide pre-
tioso. Mox Cisterc. et pro voculis a te.

9. Iterum nostri omnes mss. alique apud Mar-
tian. benedictionem sempiternam.

10. Corrupto legitur in utroque exemplari canonis,
inque Vaticano codice, pro cervo matutina: cum
Hieronymus ipse docuerit lib. ii comment. in Osee
prophetam, legendum esse masculino genere, pro
cervo matutino. e Ipse (Christus) et non alius, in-
quit, quasi mane et aurora paratus est nobis. De
quo et viciesimi psalmi titulus est: Pro assumptione

CANTICUM (h. Psalmus) DAVID.

XXIV. Domini est terra et plenitudo ejus :
orbis et habitatores ejus.

Quia ipse super maria fundavit eam,¹
et super flumina stabilivit eam.

Quis ascendit in montem Domini :
et [Al. aut] quis stabit² in loco in sancto
ejus?

Innocens manibus et mundo corde :
qui non exaltavit frustra animam suam,
et non juravit dolose.

Accipiet benedictionem a Domino ;
et justitiam a Deo salutari suo.

Hæc generatio querentium eum,
querentium faciem tuam, Jacob.

SEMPER.

Levate, porta, capita vestra,
et elevamini, januæ sempiternæ,
et ingrediatur rex gloria.

Quis est iste rex gloriae ?
Dominus fortis et potens :
Dominus fortis in prælio.

Levate, porta, capita vestra :
et erigite³ januæ sempiternæ,
et ingrediatur rex gloria.

Quis est iste rex gloriae ?
Dominus exercituum : ipse est rex gloria.
SEMPER.

1. Genus masculinum retinent plures ms. fundavit eum... stabilivit eum. Marr.

— Cistere. ms. cum, hic et paulo post : alii duo mss. sequi hie ronoato genere in subsequenti membro legunt, stabilivit illum.

2. Variant in hac voce lectionem Græci ac Latini codices LXX in edit. Romana, καὶ ἐς, id est, et quis : in Sorbonico autem ms. codice psalm. ubi Græcus textus descriptus legitur literis Latinis, istis, quod Græce est ἴσθι, aut quis. Similiter legunt nonnulli Latini, ac S. Augustinus in speculo, aut quis stabit, etc. Marr.

3. Ita omnes mss. nostri codices juxta Hebr. editi vero, et erigimini. Marr.

4. Hic psalmus in mss. quam pluribus alphabeti Heb. litteras habet prenotatas ad suos versus, tanquam sit ex acrostichis, ut vocant. Desunt tamen quedam litteræ, nec absolutum ibi est alphabetum : unde nec Hieronymus istius psalmi meminit reconsecr eos qui hujusmodi alphabetis vel incisionibus supputantur. Vids prologum in libros Regum, et epistolam Hieronymi ad Paulam Urbicam : Cassio-

DAVID.

XXV. Ad te, Domine, animam meam levo⁴ :

Deus meus in te fisis sum, ne confundar,
ne latentur [h. neque exultent in me] inimici
mei.

Sed universi qui sperant in te non confundantur :
confundantur qui iniqua gerunt frustra.

Vias tuas, Domine, ostende mihi,
senilitas tua doce me.

Deduci me in veritate tua⁵ et doce me :
quia tu [Al. add. es] Deus salvator meus,
te expectavi tota die.

Recordare miserationum tuarum, Domine,
et misericordiarum tuarum, quia a sæculo sunt⁶.

Peccatorum adolescentiæ meæ, et scelerum meorum
ne memineris :

secundum misericordiam tuam recordare mei tu
[Al. tac. tu].

propter bonitatem tuam, Domine.

Bonus et rectus Dominus :
propterea docebit peccatores in via.

Deducet mansuctos in judicio,
et docebit modestos viam suam.

Omnes semite Domini, misericordia et veritas :
his qui custodiunt pactum ejus, et testimonies
ejus.

Propter nomen tuum, Domine,
propitiare iniquitati meæ, quoniam grandis es.

dori quoque commentarios in Psal. xxv consulo jurabit. Marr.

— Alphabeti litteris singulo quoque versu in aliquot e nostris mss. psalmus iste prenotatur, quod et Marianeus in suis animalverit. Cum vero secundo et quinto, decimo oclavo, ac postremo versiculis ordo iste litterarum desit, nec preterea hunc psalmum inter acrostichos alibi s. ipse pater reconsecr, nulla quoque ratio imperfecti ejus alphabeti est habita. Verum docent perquam erudite ali nullo modo defectum illum suppleri, priori versiculo in duos tributo, alterum a בך בשחתי, id est, a verbis in te confido, exordientes : atque ita quantum a לולדרי et doce me. Decimo oclavo קום preponunt, id est, surge, et vide, etc. colliguntque demum in unum versiculos 21 et 22, aut potius postremum istum ab hac serie eximunt, utpote qui psalmum concludat. Hæc animalveritimus, ne frustra in Latinis iis codicibus prescriptus ordo ille litterarum videatur. Cæterum nostri mss. in textu habent levabo pro levo, et mox, in te confisus, etc.

5. Vaticanus solus, deduc me in veritate tua. Marr.

6. Unus Cistere. ms. qua ex sempiterno sunt.

Quis est iste vir timens Dominum,
quem docuit in via, quam elegerit.

Anima ejus in bono commorabitur,
et semen ejus hæreditabit terram.

Secretum [Al. Decretum] Domini timentibus eum,
et pactum suum ostendit eis.

Oculi mei semper ad Dominum :
quia ipse educet de reti pedes meos.

Respice in me, et miserere mei :
quoniam solus et pauper ego [h. add. sum].

Tribulationes cordis mei amplificatae sunt¹ :
de angustiis meis educ me.

Vide afflictionem meam et laborem meum,
et porta omnia peccata mea.

Vide inimicos meos, quoniam multiplicati sunt :
et odio iniquo oderunt me :

Custodi animam meam, et libera me :
non confundar quoniam speravi in te.

Simplicitas et æquitas servabunt me :
quia expectavi te.

Redime, Deus, Israel,
ex omnibus angustiis suis.

DAVID.

XXXVI. Judica me, Domine [Al. Deus], quia ego in
simplicitate mea ambulavi :

et in Domino confidens non deficiam.

Proba me, Domine [Al. Deus], et tenta me,
ure [h. confra] renes meos et cor meum.

Quia misericordia tua in conspectu oculorum meo-
rum [Al. add. est],

et ambulabo in veritate tua.

Non sedi cum viris vanitatis,
et cum superbis non ingrediar.

Odiei ecclesiam pessimorum,
et cum iniquis [h. impiis] non sedabo.

Lavabo in innocentia manus [h. palmas] meas,
et circuibit altare tuum², Domine.

Ut clara voce predicem laudem,
et narrem omnia mirabilia tua.

Domine, dilexi habitaculum domus tuæ,
et locum tabernaculi gloriæ tuæ.

Ne auferas³ [Ne apponas] cum peccatoribus animam
meam,

et cum viris sanguinum vitam meam.

In quorum manibus scelus [Al. add. est],
et dextera eorum repleta est muneribus.

Ego autem in simplicitate mea gradiar, redime
me.

et miserere mei.

Pes [Al. add. enim] meus stetit in recto :
in ecclesiis benedicam Domino.

XXVII. Dominus lux mea, et salutare meum ;
quem timebo ?

Dominus fortitudo vitæ meæ, quem formidabo ?
Cum appropinquarent mihi maligni,
ut comederent carnem meam :

Hostes mei et inimici mei
ipsi impegerunt et occiderunt.

Si steterint adversus me castra,
non timebit cor meum :

Si surrexerit contra me bellum,
in hoc ego confidam.

Unum petii a Domino, hoc requiram ;
ut habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ
meæ.

Et videam pulchritudinem Domini ;
et attendam in templum ejus.

Abscundet me enim in umbra sua in die pessima,
abscundet me in secreto tabernaculi sui,
in petra exaltabit me.

Nunc quoque exaltavit [Al. exaltabit] caput meum
super inimicos meos qui sunt in circuitu meo.

Et immolabo in tabernaculo ejus hostias jubilii :
cantabo et psallam Domino.

Audi, Domine, vocem meam innocentis,
et miserere mei, et exaudi me.

Tibi dixit cor meum : Quæsiit vultus meus :
faciem tuam, Domine, requiram.

Ne abscondas faciem tuam a me⁴,
ne declines in furore a sero tuo.

Auxilium meum fuisti : non derelinquas me,
et ne dimittas me, Deus salvator meus.

Pater enim meus et mater meæ dereliquerunt me,
Dominus autem colligit me.

Ostende [h. Illustra] mihi, Domine, viam tuam,
et deduc me in semita recta
propter insidiosos [h. decantatores] meos.

1. In nostris mss. ut et quatuor apud Martianeum, multiplicatae sunt.

2. Tres mss. juxta veterem Latinam interpretationem circumbando altare.

3. Propius ad Hebræam scholiam in uno Vatic. mss. ne congreges.

4. Ignorat Cistere. ms. voculas a me. Regine autem cod. plus autem paulo post, in furore tuo.

Ne tradas me¹ animæ tribulantium me:
quoniam surrexerunt contra me testes falsi et
apertum mendacium.

Ego autem credo [Al. credebam] quod videam bona
Domini [h. Nisi ego credidissem quod viderem
bona Domini]
in terra viventium.

Especta Dominum, confortare, et roboretur cor
tuum,
et sustine Dominum.

DAVID.

XXVIII. Ad te, Domine, clamabo,
fortis meus, ne obsurdescas mihi.

Ne forte, tacente te mihi,

comparer his qui descendunt in lacum:

Audi vocem deprecationum mearum² cum clama-
vero ad te,
cum levavero manus meas ad oraculum sanctum
tuum.

Ne trahas [Al. tradas] me cum impiis et cum ope-
rantibus iniquitatem,
qui loquuntur pacem amicis suis (h. sodalibus):
et est malum in corde eorum.

Da eis secundum opus suum,
et secundum malum adinventioem suarum:

Juxta opus manuum suarum da eis:

redde retributionem suam illis.

Quoniam non intelligunt in opera Domini, et opus
manuum ejus³,
destrues eos, et non edificabis.

Benedictus Dominus,
quia audiivi vocem deprecationis mee.

Dominus fortitudo mea et scutum meum,
in ipso confisus est cor meum, et habui adjuto-
rium:

1. Interserunt Domine, ms. Cisterc. et regin.

2. Aliter in iisdem mss. Audi Domine, depreca-
tionem meam.

3. Tres mss. non intellexerunt opera: in aliis
tantum in tacet. Auctor commentarii in lxxv Psal-
mos, qui olim Rufinus audit: « Hebræi, inquit,
habent, non insperaverunt in opera manuum ejus
(Psal. xxvii, 5) ».

4. Mss. Cisterc. et regin. fortitudo mea, pro
eorum.

5. Nostri omnes mss. duoque Martianæ inspecti,
quasi vitulus Libani, et Sarion quasi filius [Al.
filium] rhinocerotis. Auctor quoque breviarum in
psalmos sub Hieronymi nomine in Hebræo ait ha-

gavium est cor meum,
et in cantico meo confitebor illi.

Dominus fortitudo eorum⁴:

et robor salutarium Christi sui est.

Salva populum tuum
et benedic hereditati tuæ:
et pasce eos, et subleva eos usque in sempiternum
[h. sæculum].

CANTICUM [h. Psalmus] DAVID.

XXIX. Afferte Domino filios arietum,
afferte Domino gloriam et imperium [h. fortitu-
dinem].

Afferte Domino gloriam nomini ejus:
adorate Dominum in decore sancto.

Vox Domini super aquas,

Deus gloria intonuit:
Dominus super aquas multas:

Vox Domini in fortitudine:

vox Domini in decore.

Vox Domini confringentis cedros:
et confringet Dominus cedros Libani.

Et disperget eas quasi vitulum⁵:
Libanum et Sarion quasi filium rhinocerotum.

Vox Domini dividens flammam ignis.

Vox Domini parturire faciens desertum⁶,

parturire faciet Dominus desertum Cades.

Vox Domini obstetricans cervas [Al. cervis], et re-
velans saltus,
et in templo ejus omnis loquitur gloriam.

Dominus diluvium inhabitat:

et sedebit Dominus rex in æternum.

Dominus fortitudinem [Al. legem] populo suo
dabit:

Dominus benedictet populo suo in pace.

heri, et ut vitulus Libani. Atque est quidem ibi
לְבָנוֹן כְּבִיטָוֶן: at non videtur his jungendum Libani
nomen, quod neque est in regimine, ut grammatici
dicunt, ac verius subsequenti sensui necitur. Ad
verbum exsilire faciet eas ad instar vituli: Liba-
num et Sarion, etc.

6. Cisterciens. pro verbis, parturire faciens, et
mox faciet, utroque legit in loco turbat. Est vero
Hebræi sensus, sæpeque adeo interpretationis fide-
jussor Hieronymus in commentar. ad Isaiæ cap.
xxvi (vers. 6), in viciniam, inquit, octavo psalmo
(Vers. 8), ubi nos legimus, vox Domini concutientis
desertum, in Hebræo scriptum est, vox Domini pa-
rere faciens desertum.

PSALMUS CANTICI PRO DEDICATIONE DOMUS DAVID.

XXX. Exultabo te, Domine, quoniam salvasti me
et non delectasti [h. latifecisti] inimicos meos
super me:

Dominus Deus meus,
clamavi ad te, et sanasti me.

Domine, eduxisti de inferno animam meam:
vivificasti me ne descenderem in lacum.

Cantate [h. Psallite] Domino sancti [h. misericor-
des] ejus,

et confitemini memoria sanctitatis ejus.

Quoniam ad momentum est ira ejus,
vita in reprobatione ejus.

Ad vesperum commorabitur fletus,
et in matutino laus.

Ego autem dixi in abundantia mea:

Non commovebor in sempiternum [h. sæculum].
Domine, in voluntate tua statuisti [Al. posuisti]

monti meo fortitudinem;
abscondisti faciem tuam, et factus¹ sum contur-
batus.

Ad te, Domine, clamabo,
et ad Dominum deprecabor.

Quæ est utilitas in sanguine meo,
cum descendero [Al. descendo] in corruptionem.

Nunquid confitebitur tibi pulvis?

Aut annuntiabit veritatem tuam?

Audi, Domine, et miserere mei:

Domine, esto adjutor mihi [Al. meus].

Convertisti planctum meum in chorum mihi,

Solvisti saccum meum, et accinxisti me latitia.

Ut laudet [h. psallat tibi] te gloria, et non taceat,

Domine Deus meus, in sempiternum [h. sæculum]
confitebor tibi.

VICTORI CANTICUM [h. Psalmus] DAVID.

XXXI. In te, Domine, speravi, non confundar in
æternum [h. sæculum]:

In justitia tua salva [h. eripe] me.

Inclina ad me aurem tuam

velociter, libera me:

1. Plus habet Cisterc. ms. faciem tuam a me, et
factus, etc. Mox, ad Dominum clamabo, etc.

2. Idem mss. duo meus eris, pro deduces me.

3. Nostri, ac plures apud Martiansi mss.
odisti.

Esto mihi in lapidem fortissimum,
in domum munitam, ut salves me.

Quia petra mea et munitio mea tu [Al. add. es]:
et propter nomen tuum deduces me², et enutries
me.

Educes me de reti, quod absconderunt mihi,
quia tu fortitudo mea.

In manu tua commendabo [Al. commendo] spiritum
meum.

Redemisti me, Domine Deus veritatis.

Odio³ custodientes vanitates frustra:

ego autem in Domino confisus sum.

Exsultabo, et letabor in misericordia tua,
quia videristi [Al. audisti] afflictionem meam:

cognovisti tribulationes animæ mee.

Et non conclusisti me in manus⁴ inimici:
statuisti in latitudine pedes meos.

Miserere mei, Domine, quoniam tribulor.

Caligavit in furore oculus meus,

anima mea et venter meus.

Quia consumpta sunt in mareo vitæ meæ,

et anni mei in gemitu.

Infirmata est in iniquitate mea⁵ fortitudo mea:
et ossa mea contabuerunt.

Apud omnes hostes meos factus sum oppro-
brium,

et vicinis meis nimis,

et timor nolis meis.

Qui videbant me in plateis, fugiebant a me.

Oblivioni traditus sum quasi mortuus a corde,

factus sum sicut [Al. quasi] vas perditum,

Audiivi enim approbrium multorum,

congregationem in circuitu;

Cum inirent consilium adversum me:

et ut auferrent animam meam cogitaverunt [Al.
cogitarent].

Ego autem in te speravi, Domine:
dixi: Deus meus tu.

In manu tua tempora mea:

libera de manu inimicorum meorum, et perse-
quentium me.

Illumina⁶ faciem tuam super sursum tuum:
salva me in misericordia tua.

4. Duo mss. in manibus; tum Cisterciens. po-
suisti pro statuisti.

5. Rursus Cisterc. corrui in iniquitate forti-
tudo mea.

6. In nostris, et Martiansi aliquot mss. ostende
pro illumina. Mox unus Cisterciens. tacet me.

Domine, non [Al. ne] confundar, quia invocavi te: confundantur impij, taceant in inferno.

Muta fiant labia mendacij:

qua loquuntur contra justum vetera¹, in superbia et despectione.

Quam multa est bonitas tua quam abscondisti timentibus te, operatus es sperantibus in te; in conspectu filiorum hominum.

Abscondes eos in protectione vultus tui, a darditia viri: abscondes eos in umbra, a contradictione linguarum.

Benedictus Dominus:

qui mirabilem fecit misericordiam suam mihi, in civitate munita.

Ego autem dixi in stupore meo:

Projectus sum de conspectu oculorum tuorum², Ergone audisti vocem deprecationis meae:

cum clamarem ad te?

Diligite Dominum omnes sancti [h. misericordes] ejus fideles servat Dominus, et tribuit³ his, qui satis operantur superbiam.

Confortamini, et roboretur cor vestrum, omnes qui expectatis Dominum.

DAVID ERUDITO⁴.

XXXII. Beatus, cui dimissa est iniquitas, absconditum est peccatum:

1. Ita omnes mss. codices: editi autem legunt *dura*. S. Hieronymus hic et infra ps. xciv, 4, verbum Hebr. נִחַךְ *athas* interpretatur *velus* et *anti-quum*.

Porro nomen נִחַךְ *athas* singulare positum est pro plurali multis Scripturæ locis, et cum verititer in *dura*, intelligi debent *dura*, quasi dicas *invetarata*. Marr.

— Veriorem multo lectionem esse arbitror, quam Cisterciens. ms. præfert *erecta* pro *tereta*. Nam licet Hebræum verbum נִחַךְ (non et Martian. scribit נִחַךְ), significet veterascere, motonymice tamen in Scripturis sæpe accipitur pro *excedere*, *efferr*, hisque similibus. Cum sensus de verbis est, ea proprio denote, que terminos officij excurrunt, se temere extollentia, ac superbia, illa denique ipsa, que præfert laudatus ms. *erecta*. Possunt et *abnormia* interpretari, et quod Itali dicunt, *cose*, o *parole strane*. Paulo post idem ms. habet, *quia multa est bonitas*, etc.

2. Tres ms. oculorum ejus.

Beatus homo, cui non imputabit [Al. imputavit]

Dominus iniquitatem, nec est in spiritu ejus dolus.

Quia tacui atrita sunt ossa mea: in rugitu meo tota die.

Die enim et nocte gravatur super me manus tua: versatus sum in miseria mea, cum exardesceret messis⁵. JUGITER.

Peccatum meum notum facio tibi: et iniquitatem meam non abscondi⁶.

Dixi: Confitebor scelera mea Domino:

et tu dimisisti [h. abstulisti] iniquitatem peccati mei. SEMPER.

Pro hac orat⁷ omnis sanctus [h. misericors] ad te: ad tempus inveniens;

Ut cum inundaverint aque multe, ad illum non accedant.

Tu [Al. add. es] protectio mea, ab hoste custodies me, laus mea salvans: circumdabis me. SEMPER.

Erudiam te⁸, et illuminabo tibi viam per quam ambules,

cogitabo de te oculo meo.

Nolite feri sicut equus et mulus, quibus [Al. in quibus] non est intelligentia:

In ceno et freno maxillas ejus constringis⁹, ut non appropinquet ad te.

Multi dolores impij; confidentem autem in Domino misericordia circumdabit.

Lætamini in Domino, et exsultate, justi, et laudate omnes recti corde.

3. Idem mss. *retribuet*, et *retribuit*.

4. Et nostri, et quos laudat Martian. mss. *eruditi* legunt pro *erudito*.

5. Mss. duo, cum *exardesceret* me *astas*: ubi vitiosum illud *me astas*, incuria librorum scriptum videtur pro messi. Marr.

6. Rursum nostri mss. *non abscondo* Dixi: Confitebor scelus meum.

7. Idem mss. *Pro hac orat*, et mox, *tempus inveniens* absque ad præpositionem.

8. Cister. ms. *Doccam te*, et monstrabo; plerique alii eum editis, *docebo te*, monstrabo tibi.

9. Nostri quoque mss. cum aliis penes Martian. atque editis libris, *maxillas eorum constringe*, qui non accedant ad te. A quibus illud Cisterciens. uno verbo, *accedit*.

XXXIII. LAUDATE, JUSTI, DOMINUM, rectos docet laudatio [Al. collaudatio].

Confitemini Domino in cithara, in psalterio decachordo psallite [Al. cantate] ei.

Cantate et canticum novum: bene¹ psallite in júbilo:

Quia rectum est verbum Domini: et omne opus ejus in fide.

Diligit justitiam et judicium:

misericordia Domini plena est terra.

In [Al. tao. In] verbo Domini caeli facti sunt:

et spiritu oris ejus omnis ornatus eorum.

Congregans quasi in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

Timeat Dominum [Al. a Domino] omnis terra:

ipsam formident universi habitatores orbis.

Quia ipse dixit, et factus est:

ipso præcipiente, stetit.

Dominus solvit consilium gentium:

irritas fecit cogitationes populorum.

Consilium Domini in æternum stabit:

cogitationes cordis ejus in generatione et generatione:

Beata gens, cuius Dominus Deus ejus, populum quem elegit in hereditatem sibi.

De caelo prospexit Dominus²:

vidit omnes filios Adam.

De firmissima sede sua prospexit

ad universos habitatores terræ.

Fingens pariter cor eorum:

intelligens omnia opera eorum.

Non salvabitur³ rex in multitudine exercitus, nec fortis liberabitur in multiplicatione virtutis.

Fallax equus ad salutem, et in multitudine roboris sui non salvabit.

Ece oculus Domini super timentes eum:

ad [Al. et] expectantes misericordiam ejus.

1. Iterum nostri, pluresque alii apud Martian. mss. *diligenter* habent pro *bene*.

2. Addit reginae ms. hic *Dominus*: legitque tertio ab hoc versu, *de firmissimo solio suo* pro *sede*, etc.

3. In instanti habent nostri mss. *salvatur*.

4. Alphabeticus hic quoque psalmus est, et in uno quidem Cisterciensi ms. suis quisque litteris versiculus ex ordine prænotatur, ne eum quidem prætermisso, in quo notum tamen est in Hebræo archetypo seriem interrumpi; nec facile potest, ut nuperus scripturæ interpres putat, suppliri, versi-

culo septimo ab iis verbis ducto וְיִוְהוּ שִׁפְעַ וְדִּימוּס *exaudivit eum*. Tunc enim septima deficiet 7 *zain* littera, sive cui ei tribuatur versiculus: nisi tria hæc verba, *iste pauper clamavit*, pro solido versiculo habere velis, ipsamque inveri litterarum ordinem. Hæc animadvertimus, ut significemus, eas litteras non fuisse in Latina interpretatione ista abs Hieronymo adscriptas.

Uterat de morte animas eorum, et vivificet eos in fame.

Anima nostra expectavit Dominum: auxilium nostrum et clypeus noster est.

In ipso enim latabitur cor nostrum: quia in nomine sancto Domini speravimus.

Sit misericordia tua, Domine, super nos, sicut expectavimus te.

DAVID QUANDO COMMUTAVIT OS [h. saporem] SUUM CORAM ABIMELECH, ET EJECT EUM ET ABIT.

XXXIV. ⁴ Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

In Domino latabitur anima mea⁵:

audiant mites et lætentur.

Magnificate Dominum mecum,

et exaltemus nomen ejus pariter.

Quæsiit Dominum, et exaudivit me, et ex omnibus angustiis meis liberavit me.

Respiceit ad eum, et constatue, et vultus vestri non confundentur.

Hic pauper clamavit, et Dominus exaudivit: et de omnibus tribulationibus ejus⁶ salvavit eum.

Circumdabit Angelus Domini in gyro timentes eum, et eruet eos.

Gustate et videte quoniam bonus Dominus: beatus vir qui sperat in eo.

Timeat Dominum sancti ejus:

quoniam non est inopia timentibus eum.

Leones indignerunt et esurierunt: quærentibus autem Dominum non deerit omnibonum.

Venite [Al. Ambulate], filii, audite me, timorem Domini docebo vos.

Ece oculus Domini super timentes eum: quis est vir qui velit vitam,

diligens dies videre bonos.

5. Exemplaria canonis et aliquot mss. codices: In Domino latabitur anima mea. Marr.

6. Illud ejus nostri mss. non addunt, et mox circumdat, pro circumdabit legunt.